

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» ім. І. СІКОРСЬКОГО

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

REPORTS OF THE IX INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE "A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES"

м. Харків, 21–22 жовтня 2021 р.

Харків
2021

УДК 740+656+338

ББК 87

Л 93

Головні редактори:

Панченко С. В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, ректор Українського державного університету залізничного транспорту

Андрущенко В. П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Редакційна колегія:

Абашинік В. О. – д-р філос. наук, професор

Бакланов О. М. – д-р хім. наук, професор

Близнюк Л. М. – канд. філол. наук, доцент

Ватуля Г. Л. – д-р техн. наук, професор

Вельш В. – габілітований д-р філос. наук, професор

Даніліян В. О. – канд. філос. наук, доцент

Дудін О. А. – канд. техн. наук, доцент

Змій С. О. – канд. техн. наук, доцент

Колеснік К. Е. – канд. іст. наук, доцент, академік ТАУ

Куценко М. Ю. – канд. техн. наук, доцент

Новіков Б. В. – д-р філос. наук, професор

Павлов В. І. – канд. філос. наук, доцент

Панченко В. В. – канд. техн. наук, доцент

Петрушов В. М. – д-р філос. наук, професор

Соломніков І. В. – канд. екон. наук, ст. викладач

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Устенко О. В. – д-р техн. наук, професор, академік ТАУ

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 9 від 22.09.2021 р.)

Л 93 Людина, суспільство, комунікативні технології : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. 21–22 жовтня 2021р. / відп. за випуск Н. В. Алексєєнко. Харків : ДІСА ПЛЮС, 2021. 340 с.
ISBN 978-617-7927-79-1

УДК 740+656+338

Друкується в авторській редакції

ISBN 978-617-7927-79-1

© Авторський колектив, 2021

КІПЕНСЬКИЙ А.В., *д.т.н., професор,*
ПОНОМАРЬОВ О.С., *к.т.н., професор,*
ЧЕБОТАРЬОВ М.К., *к. пед. н., доцент*

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут»*

Харків, Україна

ІНТЕЛІГЕНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Суспільство є надзвичайно складним багатовимірним утворенням. Йому притаманні широка внутрішня структурна розгалуженість і водночас єдність та системна цілісність. Загальна структура суспільства охоплює множину специфічних сфер людської діяльності та взаємовідносин між ними й між людьми і їхніми спільнотами й різними соціальними угрупованнями. Для їхніх взаємовідносин характерні і спільні цілі й цінності, й істотні суперечності, зумовлені відмінностями у прагненнях та інтересах, цілях та психологічних рисах і якостях. За цих обставин визначальною умовою його існування та розвитку постає наявність таких механізмів, як мораль і право, звичаї і традиції, культура й духовність, свідомість та відповідальність.

Істотну роль у формуванні цих механізмів, їх затвердженні в суспільній відомості, реалізації в практиці суспільного життя й забезпеченні неухильного дотримання відіграє таке вкрай важливе соціальне угруповання, яким виступає інтелігенція. Ось чому цілком обґрунтовано можна стверджувати про те, що сама інтелігенція та феномен інтелігентності являють собою важливі чинники належного функціонування й розвитку суспільства.

Однією з характерних рис інтелігентності є ставлення інтелігентів, носіїв цієї якості, до інших людей і до своєї професійної діяльності. По-перше, вони розглядають її переважно не як засіб забезпечення матеріальних умов буття, а як спосіб своєї самореалізації й особистісного розвитку. По-друге, свою місію і сенс своєї діяльності вони вбачають у впровадженні духовності, культури й моральнісних норм в основу функціонування і розвитку суспільства. По-третє, справжнім інтелігентам завжди небайдужа доля людини, а її життя і здоров'я, її честь і гідність вони по праву вважають найважливішими цінностями.

Ця надзвичайно важлива роль феномену інтелігентності у забезпеченні нормальної життєдіяльності соціуму та міжособистісних взаємовідносин стає вагомим підставою для системного аналізу його сенсу і сутності, визначення шляхів та способів цілеспрямованої підготовки інтелігентів. Однак завдання з такого аналізу ускладнює низка обставин. По-перше, як підкреслюють автори

Філософського словника соціальних термінів, «соціологічне розуміння інтелігенції як сукупності освічених людей, зайнятих розумовою працею... передбачає складну, неоднорідну структуру цього контингенту» [3, с. 338].

По-друге, існує велика множина різних сфер суспільного життя, в яких відбувається професійна діяльність представників відповідної інтелігенції (науково-технічної, творчої, військової тощо). Притаманні кожній з цих сфер особливості накладають свій відбиток на цілі, сенс і характер діяльності інтелігентів та на її вплив на зміст і напрямки суспільного розвитку, істотною мірою визначають основні вектори соціокультурного простору. А це ще більш посилює неоднорідність складу і структури інтелігенції як специфічного соціального утворення.

По-третє, посилення вимог до якості професійної підготовки фахівців та формування їхньої професійної компетентності в системі вищої освіти інколи призводить до певного нехтування їх вихованням та особистісним розвитком. В решті рештце породжує бездуховність, технократичний характер мислення фахівців, деформовану систему життєвих цілей і цінностей. Таким чином, людина, що отримала вищу освіту, у кращому разі може вважатися інтелектуалом, але аж ніяк не інтелігентом.

По-четверте, для середовища інтелігентів характерне відстоювання своєї думки чи точки зору та досить не просте прийняття точки зору іншої людини. Через це ті з них, у кого є владні повноваження або інші можливості впливу на людей, будь що насаджують свої ідеї, навіть якщо інші ідеї більш раціональні й більш ефективні. В результаті траєкторія суспільного розвитку виявляється далекою від ідеалу, а справжні досягнення супроводжуються складними, а то і справді небезпечними проблемами.

Ось чому чи не найважливішим завданням освіти, насамперед вищої школи, постає підготовка справжніх інтелігентів, прищеплення їм не тільки духовності, загальної і професійної культури, але також і почуття високої особистої відповідальності за свої дії й поведінку, діяльність та її результати і можливі наслідки. Не випадково В. Г. Кремень пише, що «інтелігент – це завжди особистість. Нею, як відомо, не народжуються, а стають, створюються. Освіта – головне середовище виховання інтелігентності. Не відкидаючи ролі сім'ї, її традицій, все ж таки підкреслимо визначальну роль освітнього середовища». Вчений спеціально наголошує на тому, що «саме інтелігентні представники науки й освіти формують через знання, через вміння подати належні приклади культуру мислення. А вона є головною умовою становлення особистості, яка є тотожною інтелігентності» [1, с. 20].

Вважаємо за доречне нагадати, що відповідно до відомої слушної думки А. Швейцера, завдання освіти полягає в тому, щоб розвинути в людині здатність виробляти й висловлювати розумні ідеали. Оскільки ж ця здатність виступає однією з атрибутивних рис інтелігента, вказана думка дає підстави інтерпретувати її як визнання ролі освіти у цілеспрямованому формуванні та розвитку інтелігенції. При цьому творення розумних ідеалів передбачає ще й розвиток креативних здібностей потенційного інтелігента.

До цього необхідно додати також, що на наше глибоке переконання, особистість інтелігента повинна характеризуватися органічним поєднанням високої професійної і соціальної компетентності, чітких світоглядних позицій і гуманістичної системи життєвих цілей і цінностей, активного прагнення до гармонізації взаємовідносин між людьми та належного їх добробуту. Не менш важливою уявляється й необхідність гармонізації взаємовідносин у такій складній системі, як «людина – суспільство – природа – техносфера». Адже без цього людству реально загрожує катастрофа, наслідком якої цілком може стати зникнення нашої цивілізації.

Надзвичайно важливим завданням інтелігенції виступає сьогодні пошук можливостей, шляхів і засобів ефективного подолання небезпеки глобальної екологічної катастрофи та формування екологічної свідомості широких верств населення. В той же час, як спеціально підкреслюють В. М. Петрушов та І. В. Толстов, «розвинена Вернадським ідея ноосфери – це свого роду нарис найбільш сприятливого для людства сценарію розвитку. Це можливий шлях подолання екологічної та антропологічної криз, породжених техногенною цивілізацією. Якщо до цього розвиток земного світу та людини в ньому визначався біосферою, то з формуванням суспільного організму соціум на основі наукових та технологічних досягнень бере це управління на себе, розвиваючи природу, перетворюючи біосферу на наукових засадах на ноосферу – вищий стан біосфери» [2, с. 194].

На жаль, як свідчить життєва практика, це управління виявляється вкрай неефективним. Людина і соціум у цілому своїми діями, насамперед своєю господарською діяльністю руйнують природу як середовище свого мешкання та джерело ресурсів, необхідних для їхнього життя і розвитку. Люди, свідомо чи несвідомо, порушують умови своєї нормальної життєдіяльності. А саме представники інтелігенції як носії духовності й культури, як люди, які чітко розуміють не просто серйозну небезпеку, а реальність загрози глобальної екологічної катастрофи, недостатньо голосно й переконливо попереджають про неї громадськість і суспільство у цілому.

Як це не парадоксально, але згадувана вище неоднорідність структури інтелігенції може відігравати позитивну роль у забезпеченні суспільного розвитку. Дійсно, науково-технічна інтелігенція здійснює нові відкриття, які згодом трансформуються в техніку й технології. Художня інтелігенція сприяє розвитку духовності й культури суспільства. Її плідна взаємодія з науково-технічною інтелігенцією створює реальні можливості гуманізації техносфери, підвищення загальної і професійної культури працівників й розвитку їхньої екологічної свідомості. Таким чином, діяльність представників інтелігенції забезпечує гармонізацію взаємовідносин людини, природи і техносфери.

Стосовно української інтелігенції можна чітко стверджувати, що саме завдяки їй та її наполегливій і цілеспрямованій культуротвірній діяльності були збережені навіть в умовах відсутності державності наша національна мова і культура. Ця діяльність активно відбувалася попри переслідування з боку колонізаторів і навіть попри розстріли інтелігентів. Не випадково в незалежній Україні вони стали надійним підґрунтям державотворення, вибору європейського вектору розвитку країни та євроатлантичну інтеграцію та запорукою подальшого її ефективного розвитку.

Підкреслимо роль інтелігенції як чинника суспільного розвитку завдяки її властивості самовідтворення. При цьому її проявами постають не тільки генетична спадковість, але й результати цілеспрямованого впливу інтелігенції на інші соціальні верстви. Цей вплив істотно доповнює і посилює культурну спрямованість освіти, в першу чергу завдяки тому, що переважну частину педагогічного корпусу складають представники інтелігенції. Ще одна характерна її особливість полягає у тому, що інтелігенція, як чітко підкреслює В. Г. Кремень, «сама визначає шляхи свого розвитку, сама забезпечує свою неперервність, сама себе набирає з народу, тобто підбирає нові кадри і готує їх до самостійної теперішньої і майбутньої роботи» [1, с. 18-19].

Важливим своїм завданням у сфері суспільного розвитку інтелігенція вважає не тільки самовідтворення, але й розширення кола національної еліти за рахунок залучення до її складу кращих у моральнісному і професійному відношенні представників населення.

Список використаних джерел

1. Кремень В. Г. Взаємозв'язок і взаємовідношення феноменів інтелекту і інтелігентності. *Філософія і сучасність*. 2009. № 3. С. 11-21.
2. Петрушов В. М., Толстов І. В. Яскравий представник elite-країни початку ХХ ст. – В. І. Вернадський. *Феномен української інтелігенції в*

ЗМІСТ

Привітальна промова ректора Українського державного університету залізничного транспорту С. Панченка	3
Привітальна промова проректора з наукової роботи Українського державного університету залізничного транспорту Г. Ватулі	4
СЕКЦІЯ І. ФІЛОСОФСЬКІ ТА ГУМАНІТАРНІ НАУКИ	
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ ТА СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
АБАШНИК В.О. Володимир Чучмарів (1898–1978) як дослідник філософії Спінози	5
АБАШНИК У.В. Геерт Кайль та аналітична філософія в Німеччині	11
АНДРУЩЕНКО В.П. Академічна мобільність як запорука ефективності вищої освіти	15
ГРИНЬОВА Д.А. Антикітерський корабель: історія дослідження	19
ГУЖВА А.А. «Етика Авраама»: назустріч комунікативному розуму	22
ДАНІЛ'ЯН В.О. Соціально-економічні наслідки пандемії COVID-19 для українського суспільства	25
ДАНІЛ'ЯН В.О., ВОРОБІЙОВА А.А., НАГОРНА А.Є. Актуальні проблеми філософської науки в добу глобалізації	28
ДАХНІЙ А. Й. Феномен «позитивно-прекрасної людини» у сучасному світі у контексті екзистенційних мотивів романів Ф. Достоєвського	30
ЗАГОРУЛЬКО О.А. Еволюція поглядів Євгена Чикаленка щодо вирішення аграрного питання в Російській імперії	40
КОММЕДАЛ О. Johan Galtung's theory of structural violence and peaceful transformation of conflicts	45
ЛЮБИВИЙ Я.В. Рефлексія як механізм відтворення та конструювання ідентичності: цивілізаційний аспект	47
ПАВЛОВ В.І., АГУЛОВ В.В. Г.-Г. Гадамер: герменевтичний метод як «універсальний аспект філософії»	52
ПЕТРУШОВ В.М. Людвиг Вітгенштайн і його «логіко-філософський трактат» (до 100-річчя виходу у світ)	59
САБАДУХА В.О. Метафізична теорія особистості як відповідь на глобальні виклики	65

СИТНІЧЕНКО Л.А. Філософія свободи за доби глобалізації: нові виміри та концепти	69
ТОЛСТОВ І.В. Усвідомлення причин сучасної цивілізаційної кризи	73

***ОСОБИСТІТЬ ТА СОЦІУМ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ
СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ***

БАБИЧ В.П. Сущность и виды человеческой деятельности	76
ВЕЛЬШ В. Що ми чуємо, коли слухаємо музику?	83
ГЛУШЕНКО Т.М., ПАЛАМАРЧУК І.В. Інформаційне суспільство: трансформації в системі управління	88
ГРОМОВА О.В., КОНОВАЛОВ Л.С. Вплив глобалізації на трансформаційні процеси в суспільстві України	90
ІЛЬІН В.В., ІЛЬІНА А.П. Познание денег как процесс самоутверждения	91
КІПЕНСЬКИЙ А.В., ПОНОМАРЬОВ О.С., ЧЕБОТАРЬОВ М.К. Інтелігентність як чинник суспільного розвитку	98
КОЛЕСНИК К.Е. Організація ТРАСЕКА: виникнення і перший етап розвитку (1993–2000 роки)	102
КОЛИЧЕВА Т.В. Сенси у самопізнанні як компліментарні полярності self людини	107
ЛЯХ В.В. Опції свободи: самореалізація vs самовираження	110
ОСАДЧА О.С., ЧОРНОМОРДЕНКО І.В. Вплив музики на процес індивідуалізації людини	117

***ЛЮДИНА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ***

ГУСАЧЕНКО В., КОРОБКІНА Т. Розвиток особистості як сучасна проблема новітніх тенденцій в освіті	119
БУЦ А.М. Особливості організації студентських онлайн-змагань	122
КОВТУН Т.В. Комунікативні технології: від маніпуляцій до переконуючого впливу	125
ЛУЧКО О.Р., ДОВЖЕНКО С.С. Використання мобільних додатків для занять фізичною культурою як одна із форм самостійних занять студентів технічного вишу	128
РУМЯНЦЕВА Т.Г. «Тень болезни» Ф. Нинще и ее влияние на формирование языка и философского стиля мыслителя	131

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

**REPORTS OF THE IX INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE “A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE
TECHNOLOGIES”**

м. Харків, 21–22 жовтня 2021 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times ET.

Умов. друк. арк. 19,76. Наклад 120 прим. Замов. № 1019/9-21.

Видавництво ТОВ «ДІСА ПЛЮС»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ДК № 4047 від 15.04.2011 р.

61029, м. Харків, шосе Салтівське, буд. 154. Тел. (057) 768-03-15,

e-mail: disadruk@gmail.com

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Петров В. В.

Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Запис № 2400000000106167 від 08.01.2009 р.

61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137, тел. (057) 778-60-34.

e-mail:bookfabrik@mail.ua